

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12.

Fylke: Hedmark.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Trysil.

Emne: Gamal Engkultur.

Bygdelag: Østby.

Oppskr. av: Andreas Røpeid.

Gard:

(adresse): NEG.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
Torgal Østby, f. på Østby i Trysil 6/3-1864. Skogvoktar
ved Engerei i 13 år, skogsarb., bonde.

SVAR

T.Ø. hørde lite og såe enjå mindre, så det var vanskeleg å få til eit systematisk intervju med ham. Spørsmåla måtte være enkle; han hadde vanskelegxfor å få tak i dei om dei var innfløkte og galdt nyansar.

1. Innanfor skigarden ligge jordet. ~~Det~~ er det åker og tø^ø, tø-jorde eller tø-vollen.

Utslåttene var enger langs vassdrag og vatn, og slåtterønningar. Dei fleste gardane hadde mange uteslåtter han hadde ein gong ~~sett~~ seg til å rekna opp alle dei utslåttene til garden Rønningen som det stod ~~lør~~ på, og kom då til 50. Slåttene kunne være spreidd vide ikring, det var bygdering'a (folk frå Innbygda som hadde slåtter over i Drevdalen. Åkre er jorde som har vore åker.

Høyet frå tø^ø heitte tø-for.

Om nemninga på utslåtter, sjå ovanfor. All slått vart gjort med langljå.

2. Slåtterønningane vart rydda for tre og kvist. Kvisten vart samla i våler som enten vart brent eller fekk rotta ned.

3. Fekk ikkje noko svar på Spørsmål om mose i tø^ø. Sjø

4. Det var ikkje vanleg å så i grassvorden, men det ~~h~~ hende ikkje sjeldan at dei la att (akre)

4. Vass-sjuke engar (utslåtter) vart grøfta, ofte gamle kjøler (myrar) og. Etter at ein haddegrave grøftene, sette ein ofte heile enga eller kjølen under vatn eit år eller to. Mosen vart då drepen, og det vart fine slåtter når vatnet var leidd bort.

Det var svært vanleg å gjødsle utslåttene, serleg

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

eslåtterønningane ved overvatning. Systemet som hos P:O:E: Elgshøen. "Det var ingen ting han far var så nøgje med som vatninga. Han sette vatnet på med same snøen gjekk og tok det bort 2-3 viker før onna. Kvar 3.-4. dag såg han etter at alt var i orden." Vatnet skulle helst silre. Dei beste slåttene kunne på dette viset verta jamgode med jordet, serleg dei som låg i granskog. Det voks eit serleg godt bunkeslag på dei.

5. Åkeren fekk sitt, og det som var att, vart breidd på tø^ø. Det kunne få omlag 1/3 av gjødsla. Det har vore slik så lenge T.Ø. kan minnast.

Sauemøkka vart nytta i epleåkeren, dei "sådde" den i renna, vautmøkka på jordet. Kunne ikkje seia kor sterkt dei gjødsla.

6. Det var tø^ø, det.

7. T.Ø. Kan ikkje seia det heilt visst, men trur ikkje det vart tenkt på siget når dei plasera gusa. Så lenge han kan minnast har det vori mørkekjellar på garden, men det vart litt sig på dei med. Den delen av jordet som ligg i siget, fekk ikkje anna gjødsel. Kjenner ikkje noko serleg ~~xxx~~ namn på den delen av jordet.

8. Jordet vart gjødsla om våren. dei køyrdde ut all gjødsla med sla; lest med ruku. Slaen som skulle nyttast på bar mork, var ikkje skodd med jern, men med tannarstenger, det ytre laget av skuvvaksne furutre.

Ruku var av tre med jernskoning. Nautgjødsla vart grov-
~~Kjxxxxxxxxxxxxxxxixkkjxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ breidd med ruku.

I åkeren vart ho pløgd ned, medan sauegjødsla vart strødd i renna. Til fin-breining av gjødsla på jordet nytta dei møkkslo, sjå P.O. Elghøen.

9. Dei buførte mest med same dei hadde slept; kyrne gjekk bare 2-3 dager på slåttå bortved elva for å styrka beina, Det var difor ikkje sommarfjøs heime. På vegen Nybergsund- Østby såg eg eit sommarfjøs i skigarden. Der- som eg ikkje minnest feil, låg det slik:

På Østby vart det ofte vanskeleg med beite på sætra utpå hausten. Det var difor vanleg at dei då flutte haim ein 14 dagars tid etter at foret var inne. Men åkeren var ikkje hausta, så kyrne måtte gå på slåttå. Haugen og Rønningen hadde difor sommarfjøs ved sume av slåttene. Etter ein 14 dagars tid, drog dei opp til sætra att og

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

var der 2-3 viker til dei drog heim for godt. I denne tida var det ungdomen som styrde på sætra, og ungdomen såg fram til dette med spaning og glede. Dette skiftet vart ikkje gjort for å sanke gjødsle til utslåttene, det var gjort for å skaffe mat.

Om hausten etter dei hadde kome heim på sætra, gjekk buskapen fritt. Det var såleis ikkje noko stykke av jordet som ikkje vart beitt. Utslåtter vart ofte ikkje beitt fordi dei låg for langt unna.

10. Kunne ikkje gi noko sikkert svar her.

11. Rukene vart spreidd med moserive(masarive). Det vart gjort så snart råd var, for rukene turka og vart harde.

12. Sjå 9.

13-18. Fell bort.

19. Kve er nå eit inngjerdt oppdyrka jordstykke som dei brukte å ha krøter i om natta. Ennå finnst iallfall nemningar og omgrepet kalvehage, og på sætra er detzkalvekve som kalvane er i.

Stød i tydinga båtstø er kjend, elles er orda ukjent.

20. Det var gjerde kring sætervollen, så godt at jitten (geitene) ikkje kom inn.

21. Dei nytta bare naturgjødsel, men det hende dei blanda myrjord i den.

Nr. 12.

Torgal Østby, f. på Østby i Trusil 6/3/1864.
Skogvaktar ved Kongerøen i 13 år, Skogarbeid,
hønde.

Hedmark fylke

Herad: Trusil

Bygdely: Østby

T. Ø. høyde like og sår umå mindre, så det
var vanskelig å få til eit systematisk intervjé
med han. Spørsmåla måtte vera ukle; han
hadde vanskelig for å få tak i dei om dei vort
innflokke og galdt nysansar.

1. Tunaufør skogarden ligg jordet. Her er det
åker og tå, tå-jorde eller tå-vallen

Utstøtten var engr langs vassdrag og vatn, og
statterønningar. Dei fleste gardene hadde mange
utstøt - han hadde ein gang sett seg til å rekna
opp alle dei utstøtten til garden Rønningen som
det stod løst på, og kom då til 50. Støtten kunne
og vera spreidd vide omkring, det var bygde-
ringa folk på Tunbygd som hadde slått
over i Draudalen.

Akre er jorde som her
var åker

Høyet på tå heitte tå-for

Om nemninga på utstøt, og å vassufør. All
slutt vort gjort med tå Langtjé

2. Statterønningane vort rydda for be og kvist.
Kvistene vort samla i våle som enten vort
brunde eller fekk rotska med.

Det var ikkje vanlig å 3. Fekk ikkje noko svar på spørsmål om more
si i grassvorden, men > i tå. Sjå 4.

det kunde ikkje gjeldau 4. ~~At~~ Vass-gjente engr (utstøt) vort grøfta,
ofte gamle tjåle (myr) og. Kjelte at ein hadde

grane grøftene, sette ein ^{ofte} heile saga eller
kjølen under vater eit or eller to. Moen
vork då drepen, og det vork fine slätte nor
vatnet var leidd bort.

Det vor svort vauleg å uttaka gjødde
utslåttene, serleg slatterøiningane ved
overvating. Septemul som hos P. O. Elyshøien
"Det vor ingenting han for vor så nøgje
med som leuen vatinga. Han sette vatnet
på med same suien øjekk og tok det bort
2-3 vikor for omna. Kvar 3. - 4. dag sa han
etter at alt vor isden". Vatnet skulde helat
sitte. Då beste slåttene kunne på dette
viset verta fjungate med jørdet, serleg dei
som lög i granskog. Det vork ei serleg god
leuukerlag på dei.

5. Akoren fekk rett, og det som vor alt, vork brukt
på fō. Det kunne på ta omlog 1/3 av gjødde. Det
ha vor slik så lenge T. Ø. kan minnast

Sauevokka vor nytta i epleakeren, dei
sædde den i reuna; vauvokka på jørdet.

Kunne ikkje seia kor sterkt dei gjødde.

6. Det vor fō, det.

7. T. Ø. kan ikkje seia det heilt virst, men
trur ikkje at det vork brukt på siget nor
dei plaserte hūsa. Så lenge han kan
minnast ten det vor vorkkjeller på godan,
men det vork lid sig på dei med. Den delen

F Slæm var ~~ikke~~ som skulle myttest på barmark, var ikke akost med jern, men med taunarsteunge, det ystke loget av skivvokne færr-tre. Rikna var av tre med jernskoning

(3)

av jorden som løp i siges, fikk ikke anna gjøddel

Kjenner ikke ~~blot~~ sverge namn på den delen av jorden.

Kjenner heller ikke tre at åkerane var loys slik at det seig fra dei ned på jorden.

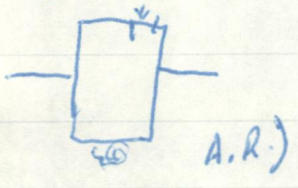
8. ^{Jorden} ~~loget~~ var gjøddla om voreu. ~~Ullvare~~ De høyde ut alle gjøddla med slø; lest ~~gjøddla~~ ~~gjøddla~~ ~~gjøddla~~ med ruki. ^F Nautgjøddla var grovbreidd med ruki. I åkeren var ho pløgd ned, medan rautgjøddla var skroypt i reuma. Til fin treining av gjøddla på jorden nytte dei miltbesto, sjå P. O. Ullshøve.

fra slø'en

9. Dei leiferte mest med same dei hadde slept; kyrne gjikk bare 2-3 toge på slättå bortved dver for å styrkeja leina. Det var difor ikke sommarfjøs heime.

(På veien Nyløvsnes - Østby såg eg eit sommarfjøs i skogarden. Der som eg ikke minnst feil, lag det slik:

På Østby var det ofte nauakely med leate på setra utpå hausten. Det var difor vaelly at dei då flutte heim ein 14 dagers tid etter at fœret var inne. Men åkeren var ikke hausta, så kyrne paralle ga på slättå. Hængen og Rømmingen hadde difor sommarfjøs ved sime av slättene. Ikke ein 14 dagers tid drog dei opp til setra abt og var det 2-3 viker til dei drog heim for godt. I denne tida var det ungdommen som styrde på ~~setra~~ setra og ungdommene såg fram til dette med stor spanning og glede. - Dette skiftet var

... ikke gjort for å sankte gjøddel tre årskjøttene, det
vart gjort for å skaffe mat.

Om høsten eller dei hadde komme heim på
setra, gjekk huskapen fritt. Det var såleis
ikke nokke stykke av jorda som ikke vart beitt.
Åttallte vart ofte ikke beitt fordi dei låg for langt
inne.

10. Kunnne ikke gi nokke sikkert svar her.

11. Rukene var spreidd med mosserne
(masarive). Det var gjort så snart rad var,
for rukene ~~var~~^{var} vart harde.

12. Sjå 9.

13-18 full bort.

19. Kva x va ^{ut} ringjerdet oppdyrten jordsykke
utaufor skigarden, men T. Ø. trur at det har
vare namn på eit jordsykke som dei brukte
ei la brøke i om nabba. På setra x det ~~stilla~~
kalvikve som halvane x i.

Denne finnst ialfall
nemninga av omgjevet Kalvikve
hage, 67

Stod i tydinga båtsto x kjend, eller i ordet
ukjent.

20. Det var gjerde kring salerollen, så godt at
jitten (gitene) ikke kom inn.

21. Dei nytta hare naturgjøddel, men det
hende dei blanda myrjord i den.

Nettskrive av Annes Ropiv 2/6/1953